

Nis Lildholt

Hejmdal 18/09-1921

En sønderjysk krigsfanges oplevelser.

Nis Lildholt fra Nørby, der blev fårehyrde på den astrachanske steppe mellem Volgafloden og Kaukasus, fortæller Hejmdal om sin skæbne.

Aabenraa, mandag.

Nis Lildholt, søn af gårdejer Lildholt i Nørby, er som meddelt i disse dage vendt hjem fra krigsfangeskab i Rusland, hvor han har måttet opholde sig helt siden begyndelsen af 1917, da han blev taget til fange, og indtil i sommer, hvor det lykkedes ham at komme bort med en fangetransport. Under et besøg på Falle Lildholts gård i Nørby giver den hjemvendte krigsfange os en interessant skildring af sit fangenskab og hvad han har oplevet i de forløbne år, i hvilken periode forældrene ingen anelse har haft, om deres søn var levende eller død.

I den første tid af fangenskabets var nogle meddelelser nået frem, men da han kom dybt ind i Rusland, hørte postforbindelsen helt op, og i ca. 4 år har forældrene intet hørt fra ham. I det følgende skildrer Nis Lildholt så en række af sine oplevelser i dette lange tidsrum.

Da Russerne jog tyskerne på flugt.

Siden august 1916, begynder Nis Lildholt, havde vi kæmpet på den rumænske front sammen med østrigerne mod russerne. Vi lå nede i det nordlige Rumænien i en smuk, bjergrig egn, og der gik ikke en dag, uden vi var i kamp med russerne. I januar 1917 havde vi en stilling på et bjerg i nærheden af byen Okno, der kan være dobbelt så stor som Aabenraa. Vi var lige rykket frem og havde gravet de nødvendigste dækninger. Et par dage efter stormede russerne, vor bataillon blev afskåret både til højre og venstre, og det endte med at russerne angreb os i venstre flanke. Det meste af bataillonen flygtede ned ad bjerget, men vi, som lå på venstre fløj, kunne ikke komme væk, bl.a. fordi der ingen orden var i ledelsen. Efter at vi var bleven beskudt, hvorved en del af mine kammerater faldt, blev en snes mand omringet af de kæmpestore russere, og blandt fangerne var også jeg.

Russerne stjal alt, hvad vi ejede,

efter at de først havde pryglet os allesammen. En stor brutal russer faldt over mig og stødte bøssekolben i brystet på mig, men flere af de andre blev meget værre mishandlede. Alle de russiske soldater var nogle forfærdelige tyveknegte. Vi blev visiteret en uendelighed af gange, og hver "visitation" betød som regel blot nye tyverier. Til sidst ejede vi ikke andet end de læser, vi gik og stod i. Selv vore huer stjal russerne, når de kunne se deres snit til det.

Vi blev drevet til fods gennem Rumænien op mod den østrigske grænse, og i den tid, ca. 15 dage, fik vi ingen varm mad, men måtte nøjes med en humpel tørt brød, som vi fik udleveret. På nogle strækninger fik vi kosakker til at vogte os, og de var ualmindeligt ondsindede. De slog os skånselsløst med deres lange piske, og de fanger, der havde vanskeligt ved at følge med, red de ned. Så havde man ikke mere vrøvl med dem!

En god modtagelse i Czernowitz.

Gennem Bukowina kom vi til den østrigske by Czernowitz. Her fik vi en uventet god modtagelse, idet den tyske befolkning skaffede os noget at spise. Der kom unge piger til os med kurve fulde af mad og andre gode sager, hvoriblandt også var tobak, cigaretter og cigarer. Det var naturligvis forbudt at give os noget, men vi fik det alligevel, for russerne var meget lette at bestikke. Fik de først nogle madvarer eller tobak, var der ikke noget i vejen for, at tyskerne gav fangerne mad.

I det kønne Czernowitz opholdt vi os i to døgn. Vi blev indkvarteret hos befolkningen, ikke hos tyskerne eller østrigerne, men hos ungarene, hvis sprog vi ikke forstod. Russiske soldater førte os til og fra kvarterne.

De første 5 døgn i den russiske sneørken.

Efter yderligere et par døgn rejse til fods, nåede vi den russiske grænse. Her blev fangerne, der ialt talte ca. 100 mand, fordelt i 3 kreaturvogne, og gik rejsen mod øst ind i den uendelige russiske sneørken, hvor vi kun så sne og atter sne. Det var rasende koldt. Vi kunne ikke sove om natten for kulde, og vi måtte stadig holde os i bevægelse. Havde vi lagt os til at sove, var vi frosset ihjel. Vi vidste intet om, hvad der skulle ske med os. Dagene gik, nætterne med, og vi kørte stadig gennem snestopperne. Rygtet gik, at vi skulle helt over til Sibirien, men da vi havde kørt ca. 5 døgn, blev vi kommanderet ud af vognene, og det viste sig da, at vi var nået ind til Kiew ved Dnjepr.

Nis Lildholt

I Ruslands største og frygteligste fange-central.

Fra Kiew blev vi straks ført ud til fangelejren i Danitza, der er den største og tillige den frygteligste fange-central i hele det russiske rige. Det var en samlelejr, hvor næsten alle de fanger, russerne tog under krigen, kom hen en tid for så herfra at sendes videre ud. Det var snart ligegyldigt, hvor i Rusland man traf fanger, så havde de oplevet Danitzas rædsler.

Vi boede i boliger, der halvvejs var barakker og halvvejs jordhuler. Kakkellovne og lamper var ukendte begreber, og vi frøs ganske umenneskeligt. Vi lå direkte på jorden, de heldigste af os på et par brædder, men ingen ejede et tæppe til at dække sig med, og de fleste af os kunne ikke sove. Vi gik og trippede op og ned i hulen for at holde livet i os. Der var en mængde lus, og de hjalp også til med at holde os vågne.

I denne elendighed levede jeg en måned.

Om morgenen ved 6-tiden kom fangevogteren, en tjekke, med en solid stok i hånden, ind og vækkede os. Var der nogen, der viste ulyst til at rykke ud af hulen, fik de prygl.

Jeg kom til at arbejde på et magasin med at sortere gammelt soldatertøj, støvler etc. Her forsynede vi os med laser og vikled dem om benene for ikke at få frost i dem. Nogle af mine kammerater, der var uforsigtige og tog værdifulde sager sager, kom i fængsel, hvor de sultede og frøs ihjel.

Krigsfangerne fik om morgenen en kvart liter kaffe og et stykke brød, der skulde være nok til hele dagen. Til middag fik vi lidt rådden fisk, som vi ikke kunne spise. På den kost arbejdede vi langt ud på natten.

Atter over stepperne til Volgafloden og Kaukasus.

Vi var en månedstid i Danitza og blev så med banen ført ind i hjertet af Rusland, helt ind til Pensa i Guvernementet af samme navn. Turen varede 6-7 døgn. Her blev vi en uges tid, bestilte ikke noget og spiste lidt bedre end i Danitza. Fra Pensa førtes vi mod syd ned til Saratow, der ligger ved Volga og ved jernbanelinien, som Uralsk i Asien går over Moskva til Petrograd tværs gennem hele Rusland. Saratow viste sig også blot at være en gennemgangsstation.

Vi arbejdede i 14 dage med at skovle sne i gaderne, så skulle vi videre igen. Gennem Røde Kors uddeltes her tøj og tæpper. Foråret nærmede sig, og jo længere vi kom sydpå, blev snetæppet tyndere og tyndere, og da vi var kommen forbi Zarizyn og ned i Guvernementet Astrakan, ikke langt fra de kirgisiske stepper fandtes ikke sne mere. Vi kom til en by, hvis navn jeg har glemt, og herfra blev vi sendt ud til bønderne som erstatning for de sønner, de havde med i krigen.

Fårehyrde på den astrakanske steppe.

Jeg kom ud til en bonde, der satte mig til at være fårehyrde, og jeg levede så i over 2 år som hyrde ude på stepperne i Astrakan, hvor mine fæller var kalmukiske fårehyrder. Om sommeren boede vi under åben himmel, men om vinteren rejste vi et filttelt, så havde vi tag over hovedet, dog var vi nødt, til at have vor pels på om natten. Den hyrde jeg var hos vogtede 1000 får, som løb om ved foden af bjergene. Det fik jeg 8 rubler om måneden for. Af mennesker så jeg sjældent andre en Kalmukerne.

Efter 2 års forløb havde vi lov til at rejse, hvorhen vi ville. Da den tid var gået, forsøgte jeg også at komme afsted, men det blev kun ved forsøget, fordi det hed sig, at man ikke kunne komme igennem. Nu i sommer meddelte kommunisterne, at Tyskland skulle have alle fangerne udleveret, og jeg begav mig på vej til Novorossijsk, der ligger ved den østlige bred af Sortehavet. Herfra gik en gang om måneden en damper med krigsfanger til Triest. Jeg kom uheldigvis netop dagen efter, at der var afgået en damper, og så måtte jeg vente der en hel måned, men i den samlelejr, jeg og en del andre fanger var her, fik vi mad og ophold.

Ved damperens afgang var der vildt slagsmål for at komme med. Den var egentlig beregnet for fanger, men der var også civile med, og alle ville ombord. Damperen havde lov til at 1500 mand med, men vi var over 1700. Gennem Bosporus og Dardanellerne sejlede vi op til Triest, og herfra transporteredes vi med bane til Lechfeldlejren i Bayern, hvorfra hjemsendelsen fandt sted.

I Berlin fik jeg passet visiteret, det ganske gratis, det tyske måtte jeg derimod betale 12 mark for. Den 26. august 1921 var jeg så hjemme igen her i Nørby.

De russiske bolshevik-penges værdi.

Pengeforholdene i Rusland er fortvivlede, sluttede Nis Lildholt sin beretning. Rublerne er intet værd. Jeg fik 8 rubler om måneden som fårehyrde, men det var det samme som ingenting, set på baggrund af de priser, der forlangtes for levedsmidler og nødvendighedsgenstande. Et pund almindeligt brød koster 3000 rubler, et franskbrød 4000, en æske tændstikker 1500 og en cigaret 100 rubler. Om bord på damperen havde jeg ca. 2000 rubler i behold, men da jeg ikke herhjemme

Nis Lildholt

fik brug for de værdiløse lapper, solgte jeg hele bundet til en af mandskabet, der sejlede tilbage igen, for - 2 mark!

En del af sedlerne bærer i 7 sprog indskriften: Proletarer i alle lande, forener eder!

Jeg kunne for resten nemt være blevet millionær der i Novorossijsk. Der var en mand, vistnok en handemand, som bød mig ikke mindre en 3 mill. rubler for min dampskibsbillet, men jeg afslog den tilsyneladende gode forretning. Jeg ville hellere hjem til Sønderjylland, end sidde ved Sortehavet og være millionær i bolshevikrubler.